

UDK 296 (497.6) "1894/1913": 069 (497.6)
Izvorni naučni rad

O VERIFIKACIJI SARAJEVSKE HAGADE U BEČU (1894 - 1913)

SAMIJA SARIĆ – VERA ŠTIMAC

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

U ovome se radu na temelju prepiske Zemaljske vlade u Sarajevu i Zajedničkog ministarstva finansija u Beču, prati tok naučne obrade Sarajevske Hagade, te ukazuje na sudbinu koju je rukopis imao od 1894. godine, kada je iz Sarajeva premješten u Beč radi utvrđivanja njezina autora, vremena i mjesta nastanka, do 1913. godine, kada je konačno vraćen Zemaljskom muzeju.

Ključne riječi: Sarajevska Hagada, Zemaljski muzej, Zajedničko ministarstvo finansija u Beču

Hagada (Haggada-priča) je jevrejski kodeks – zbirka biblijskih priča, pjesama, obrednih molitava i propisa vezanih uz blagdan Pesah kojim Jevreji slave uspomenu na oslobođenje iz 400-godišnjega egipatskoga ropstva, a posjeduje je svaka jevrejska porodica.

Naročito su vrijedne ilustrovane rukopisne *Hagade* prošlih vijekova u posjedu svjetskih biblioteka ili privatnih kolekcionara, a posebno mjesto među ovim zauzima oslikana *Hagada* iz srednjeg vijeka, koju je 1894. godine prodala, za 150 forinti¹ sarajevska sefardska porodica Jozefa Kohena za biblioteku

¹ Arhiv Bosne i Hercegovine (ABH), ZVS, 3271/B. H./1894. Izuzetna ljepota ilustracija ovoga manuskripta potakla je vladinog savjetnika Kostu Hörmanna, koji je uvidio vrijednost ovoga *Kodeksa*, pa je zajedno sa vladinim savjetnikom i direktorom *Naučnog vijesnika*

bosanskohercegovačkog Zemaljskog muzeja u Sarajevu.

Tako je, bosanskohercegovački Zemaljski muzej kupovinom postao vlasnik ovog vrijednog, ilustrovanog rukopisa “Hagade Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine.”² Izuzetnom ljepotom ilustracija i inicijala teksta, sjajom kolorita, raskošem slikarske materije, fantastičnim svijetom životinja, zoolomorfne, biomorfne i geometrijske ornamentike, likova, grbova i simbola, ovo remek djelo nepoznatog umjetnika, nadmašilo je sva do tada svijetu poznata djela istoga žanra i tom svojom posebnosti pobudilo interes naučnog svijeta i ljubitelja umjetnosti, te i danas izaziva čuđenje i divljenje.

Zbog svih tih razloga nastojao se odrediti autor, vrijeme i mjesto nastanka rukopisa, pa je *Kodeks* poslat 1894. godine u Beč na naučnu obradu pod pokroviteljstvom i finansiranjem Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu uz odobrenje Zajedničkog ministarstva finansija – Odjeljenje za Bosnu i Hercegovinu u Beču, a posredstvom dr. Moriza Hoernes, austrijskog historičara i urednika *Znanstvenih saopštenja* iz Bosne i Hercegovine. Dakle, originalni manuskript je vrlo rano napustio Sarajevo.

Za eksperte iz ove oblasti tj. procjenu umjetničke vrijednosti ovoga djela određeni su naučnici: dr. Julius Schlosser, C. k. kustos historije umjetnosti Dvorskog muzeja, docent univerziteta, koji je preuzeo likovnu obradu umjetničko historijskog dijela (umjesto ranije određenog prof. Wickloff), a filološku obradu (literarnu i paleografsku) *Kodeksa* preuzeo je dr. David H. Mueller, redovni profesor C. k. austrijskog univerziteta i upravnik Orijentalnog instituta C. k. univerziteta u Beču.³

Na osnovu dokumenata koji su nastali službenom korespondencijom između Zemaljske vlade u Sarajevu i Zajedničkog ministarstva finansija - Od-

Bosne i Hercegovine dr. Morizom Hoernesom, uspio zainteresirati Zajedničko ministarstvo finansija za ovaj raritetni rukopis. Tako da je sam ministar Kallay naredio i odobrio sredstva za kupovinu i naučnu obradu, u budžetu Zemaljske vlade Bosne i Hercegovine, odnosno bosanskohercegovačkom Zemaljskom muzeju u Sarajevu, uz obavezu da se izvrši naučna obrada, a nakon izvršene ekspertize objave rezultati rada i reprodukcija teksta i ilustracija originala. Zemaljska vlada Bosne i Hercegovine je obavijestila (9. marta 1894.) Zajedničko ministarstvo finansija - Odjeljenje za Bosnu i Hercegovinu u Beču o kupovini *Hebrejskog Kodeksa XIV-XV vijeka*. Zajedničko ministarstvo finansija – Odjeljenje za Bosnu i Hercegovinu odobrilo je (16. marta 1894.) sredstva za kupovinu i naučnu obradu *Kodeksa*.

² Tako se u početku zvao rukopis.

³ ABH, ZVS, 12681/B. H./1895.

jeljenje za Bosnu i Hercegovinu u Beču, možemo pratiti tok rada na naučnoj obradi *Kodeksa bosanskohercegovačkog Zemaljskog muzeja* od 1894. godine, kada je kupljen, do štampanja publikacije 1898. pod naslovom *Sarajevska hagada dr. Muellera i dr. Schlossera*.

Naučnu obradu ovoga vrijednog djela, dvojica naučnika su vršila poređenjem sa sličnim oslikanim rukopisima u Monarhiji (Bratislava, Budimpešta) i u inostranstvu u javnim institucijama i kod privatnih kolekcionara (Nirnberg, Pariz, London, Lord Crafword iz Londona i drugi).⁴

Na insistiranje Zajedničkog ministarstva, a prema izvještaju dr. Moriza Hoernesta,⁵ 1895. godine dr. Julius Schlosser je objavio članak, u *Glasniku Zemaljskog muzeja u Sarajevu*,⁶ i obavijestio naučni svijet o postojanju vrijednog rukopisa, oslikanog španjolsko-jevrejskog kodeksa iz srednjeg vijeka, koji je vlasništvo Zemaljskog muzeja za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu i koji će nakon naučne obrade, po odredbi zajedničkog ministra finansija Kallaya, biti publikovan.⁷ Tako je, nakon sveobuhvatne obrade s aspekta istorije umjetnosti, filologije, paleografije, kulta, izrade savršenih faksimila, kako teksta tako i ilustracija, 1898. godine, Dvorska univerzitetska knjižara Alfreda Holdera u Beču stampala publikaciju *Sarajevska Hagada Schlossera i Muellera* u dva toma. O izlasku ove publikacije obavijestio je dr. Julius Schlosser, također, u *Glasniku Zemaljskog muzeja* za 1898. godinu.⁸

U prvoj svesci objavljene su naučne rasprave dr. Schlossera i dr. Muellera sa posebnim dodatkom od prof. dr. Kaufmana, zatim tekst *Sarajevske Hagade*

⁴ ABH, ZMF, 1738/B.H./1897. i ABH, ZMF/B.H./1897. Za pribavljanje ovih rukopisa bila je potrebna intervencija Ministarstva vanjskih poslova u Beču te kontakt sa stranim ambasadama i stranim vlasnicima umjetnina. Prepisku sa stranim ambasadama, kao i pisma dr. Moriza Hoernesa, dr. Josipa Schlossera, dr. Davida H. Muellera i drugih, u vezi sa naučnom obradom Kodeksa, nalazimo u dva već citirana fonda u Arhivu Bosne i Hercegovine.

⁵ ABH, ZMF, 12681/B.H./1895. i ABH, ZMF, 13928/B.H./1895. Izvještaj dr. Hernesa Hoernesa o naučnoj obradi Kodeksa; Dr. Schlosser o objavi "prodromus -a".

⁶ *Glasnik Zemaljskog muzeja za Bosnu i Hercegovinu*, broj VII / 1895. Sarajevo: Zemaljski muzej. 608 – 610.

⁷ ABH, ZMF, 1738 B. H./1897. Dr. Moriz Hoernes - Beriechtet uber die geplante Bearbeitung und Publikation des Bildercodex des bosn.- herceg. Landesmuseums. (Dr. Moriz Hoernes je dao cjelokupan izvještaj o planiranoj obradi publikacije oslikanoga kodeksa bosansko-hercegovačkog Zemaljskog muzeja.)

⁸ *Glasnik Zemaljskog muzeja za Bosnu i Hercegovinu*, broj 1898. Sarajevo: Zemaljski muzej. 707 – 708.

i ilustracije drugih Hagada iz biblioteka, muzeja i privatnih kolekcija Nirnberga, Pariza, Londona, Budimpešte, kojima su se naučnici služili prilikom ekspertize.

Drugi dio sadrži isključivo, reprodukcije ilustracija *Sarajevske Hagade*. Knjižara je izvršila podjelu besplatnih primjeraka prema spiskovima koje su predložile vlasti i autori dr. Schloser i dr. Mueller (Biblioteka Zemaljskog muzeja u Sarajevu posjeduje ovu knjigu), a o prodatim primjercima podnosila je godišnje izvještaje Zajedničkom ministarstvu finansija u Beču, sa priloženim računima prodatih i evidencijom preostalih primjeraka u skladištu.⁹

I dok je ova vrijedna knjiga *Sarajevska Hagada* od dr. Davida H. Mullera i prof. dr. Juliusa Schlosera sa dodatkom od prof. dr. D. Kaufmana, izdata u Beču 1898. godine u Dvorskoj univerzitetskoj knjižari Alfreda Holdera obavještavala svjetske naučne krugove o vrijednom rukopisu, vlasništvu Zemaljskog muzeja u Sarajevu, original se ne spominje sve do 1911. godine, kada je Direkcija Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, uputila dopis Zemaljskoj vladi Bosne i Hercegovine sa molbom da u Bosanskohercegovačkom odjeljenju Zajedničkog ministarstva finansija u Beču, pronađu originalni rukopis i da ga vrate vlasniku u Sarajevo.¹⁰

Zahtjev direkcije Zemaljskog muzeja za povratak *Sarajevske Hagade*

Povod ovom zahtjevu, kako je pisao dr. Truhelka direktor Zemaljskog muzeja u Sarajevu, bilo je "govorkanje", koje se širilo u jevrejskoj sredini Sarajeva, da je *Hagada* prodana u London. Nakon ovoga, poduzete su mjere u Bosanskohercegovačkom odjeljenju Zajedničkog ministarstva finansija u Beču da se originalni rukopis pronađe u registraturi Odjeljenja. Zatim je prema protokolima sastavljen spisak svih akata¹¹ koji su se odnosili na *Sarajevsku Hagadu* od kupovine rukopisa 1894. godine, akata o ekspertizi rukopisa, štampanja, podjele i prodaje publikacije Schlossera i Mullera 1898. godine i dalje do molbe

⁹ ABH, ZMF, 6723/B.H./1899. Knjižara Holdera izvještava o podjeli publikacije po spisku adresa koji je dao profesor Mueller (obavezni i besplatni primjerci, primjerci za recenzente, kao i račun o izdatim i prodatim primjercima).

¹⁰ ABH, ZMF, 18757 B. H./1911.

¹¹ ABH, ZMF, 8830 B. H./1913.

D I R E K T I O N des bos. - herc. L A N D E S M U S E U M S.

Zl. 522/MD

Sarajevo, am 4. November 1911.

Original der spanisch-
jüdischen Handschrift
"Haggadah von Sarajevo."

A n d i e

L A N D E S R E G I E R U N G I

in S a r a j e v o.

Im Jahre 1894 wurde vom Josef K O H E N aus Sarajevo die äusserst wertvolle spanisch - jüdische Bilderhandschrift Haggadah von Sarajevo um den billigen Preis von 150 fl. (300 K) für die Bibliothek des Landesmuseums angekauft und dem gemeinsamen Finanzministerium vorgelegt.

Das Ministerium hat zufolge Erlasses vom 13. Dezember 1895 Z. 13928/EH mit Rücksicht auf den bedeutenden bibliografischen Wert der Handschrift, dieselbe den Professoren Dr. H. M U E L L E R und Dr. Julius von S C H L O S S E R zur Bearbeitung in kunstgeschichtlicher und historisch - paläografischer Hinsicht anvertraut und die Entscheidung getroffen, dass dasselbe in Druck erscheint was auch im Jahre 1898 u. zw. im Verlag des Hof- und Universitätsbuchhändler Alfred H O L D E R in Wien tatsächlich geschah.

Da das Original bis nunzu nicht rückgelangt ist, wird gebeten, die Landesregierung wolle die ehetunlichste Rückstellung desselben beim gemeinsamen Ministerium wo es seit Anfang 1894 erliegt, erwirken.

Es wäre diess schon aus dem Grunde angezeigt, weil in jüngster Zeit in hiesigen spanisch-jüdischen Kreisen das

Gerücht zirkuliert, die Haggadah sei vor einiger Zeit um einen Betrag von weit über hundert tausend Kronen nach London verkauft worden.

Der Leiter :

D. P. ...
19

prvobitnog vlasnika Jozefa Kohena, za “besplatan primjerak publikacije kao uspomene na porodični raritet.”¹²

O povratku originala u Zajedničko ministarstvo finansija – Odjeljenje za Bosnu i Hercegovinu u Beču nije bilo nikakvog traga u evidencijama Ministarstva.

Biblioteka Ministarstva finansija u Beču (22. aprila 1912.) daje negativnu izjavu i navodi da manuskript *Hagade* ne postoji u Biblioteci niti je inventarisan.¹³

Vladin savjetnik Fišl (Fischl) daje iscrpan izvještaj i izjašnjenje (18. aprila 1913. godine) o potrazi za originalom unutar Ministarstva. On se prisjeća (datum tačno ne zna) da je vladin savjetnik baron pl. Sedlnitzky, (koji je umro 1901. godine) tražio od gospode prof. dr. Muellera i dr. Schlossera da vrate original nakon obrade, pa pretpostavlja da bi još mogao biti kod njih, ali oba naučnika odlučno su tvrdili da su originalnu *Hagadu* davno vratili u Ministarstvo, ali se nisu sjećali kome, a nisu ni dobili nikakvu potvrdu o tome da su vratili original. U Ministarstvu, također nije bilo nikakvog traga o povratku *Kodeksa* i o tome je Fišl podnio izvještaj Sedlnitzkom.¹⁴

O povratku *Kodeksa* u Ministarstvo vodio je istragu i dvorski savjetnik Šetinger (Schattinger), također bez uspjeha, i o tome podnio izvještaj odjelnom šefu Talociju (Thalloczy). Ustanovljeno je da se originalnom rukopisu gubi trag između 1898. i 1900. godine. Fišl je tvrdio da je “original vidio samo jedanput”, prije uručenja rukopisa naučnicima dr. Schlosseru i dr. Muelleru i to u prisustvu više gospode iz Ministarstva i opisao ga je kao “sasvim mali sveščić u jednostavnom kartonskom kao mramor išaranom omotu.” Fišl se, dalje, prisjeća da je prilikom traženja originala među aktima pročitao molbu prijašnjeg vlasnika *Hagade* za besplatan primjerak publikacije, koja je kako izjavljuje Fišl, stigla u Ministarstvo dugo poslije nestanka *Kodeksa*. (To je bio

¹² ABH, ZMF, 2407 B. H./1904. Uz ovaj akt (od 7. marta 1904. godine) bili su povezani svi do tada nastali akti o *Hagadi*, a uz sam taj broj u protokolu je bila oznaka da je neriješen. Spisak se nastavio sve do 1911. godine, do akta sa zahtjevom Zemaljske vlade u Sarajevu da se vrati originalna *Hagada*. To su bili samo akti koji su rješavali pitanje oko nabavke originala, naučne obrade, objave i raspodjele publikacije, a o povratku originala u Ministarstvo zajedničkih poslova u Beču i smještaju nije bilo nikakvog traga u evidencijama u Ministarstvu.

¹³ ABH, ZMF, 8830 B. H./1913.

¹⁴ Ibidem

akt 2407/B.H. iz 1904. godine uz koji su bili povezani svi drugi akti u vezi sa *Hagadom*). Fišl u svom izjašnjenju tvrdi da taj akt, on ga naziva aktom koji je izazvao zabunu, nikad njemu nije dodijeljen na rješavanje, a isto tako ni drugi akti u vezi sa *Hagadom*. Po njegovom mišljenju, ako su akti o *Hagadi* uopće bili na obradi u Trećem departmanu mogao ih je rješavati samo baron Sedlnitzky, a poslije smrti Sedlnitzkog baron Klimburg, a ako ne ova dva, onda sigurno grof Wallis.

Prema tadašnjem "Poslovnom redu" u Departmanu odjelnog šefa Talocija (Thalloczy) bio je ustupljen odjelnom savjetniku Beigelu. Fišl se i dalje pravdao da je o spornom aktu bilo govora kada je svojevremeno odjelni savjetnik Beigel poduzeo istragu o predaji (ostavljanju) originalnog *Kodeksa* u Ministarstvo.

Nakon bezuspješne istrage o pronalaženju originalnog rukopisa u Ministarstvu i izjašnjenja vladinog savjetnika Fišla, službenici Trećeg departmana donose 25. juna 1913. godine Votum (zaključak). Saglasni su sa konstatacijom vladinog savjetnika Fišla da je original nestao između 1898. i 1900. godine i pošto su sve istrage u Ministarstvu ostale bez rezultata uzeli su u obzir izvještaj direktora Zemaljskog muzeja u Sarajevu o pričama da je *Hagada* prodana u London i u tom slučaju predložili su dvije solucije za istragu.¹⁵ Prvi prijedlog je bio, da se direktor Zemaljskog muzeja u Sarajevu dr. Truhelka privatnim pismom obrati jednom od članova austrougarskog poslanstva u Londonu - predlažu generalnom konzulu pl. Ippenu, da ga zamoli za povjerljivu istragu da li je *Hagada* prodana u London, pa u slučaju da je to tačno, da se na povjerljiv način ustanovi činjenično stanje, nalazi li se u Londonu, u čijim je rukama itd. Također je privatnim putem poslat primjerak faksimila *Kodeksa* za identifikaciju sa eventualno pronađenim originalom. Drugi bi način bio da se akcija u Londonu poduzme bez pitanja direktora Zemaljskog muzeja u Sarajevu, putem Ministarstva vanjskih poslova da Austro-ugarsko zastupstvo u Londonu izvrši ispitivanje u Britanskom muzeju, javnim i privatnim zbirkama starina.

Odjelni šef Taloci odredio je drugi način istrage i dao je svojeručno napisanu (25. juna 1913.) primjedbu "da je Truhelka nehotice dao novi povod za čaršijska govorkanja".

Tako je po naređenju odjelnog šefa pl. Talocija, 5. jula 1913. godine Zajedničko ministarstvo finansija u Beču, uputilo Ministarstvu vanjskih poslo-

¹⁵ ABH, ZMF, 18757 B. H./1911. i ZMF 8830 B. H./1913.

va zahtjev¹⁶ da se preko Austro-ugarskog zastupstva u Londonu, povjerljivim putem, ispita postoji li u Britanskom muzeju, javnim ili privatnim zbirkama starina, originalni rukopis Hagada, jer se prema izvještaju Zemaljskog muzeja u Sarajevu šire glasovi da je prodana u London. Za identifikaciju rukopisa daje se kratak opis da je to srednje jači, četvrtasti povez, formata 22 sa 16 cm, od po 8 listova na lijepo izglačanoj takozvanoj talijanskoj pergameni u modernom povezu. Priložena je i publikacija *Sarajevska Hagada* od dr. Schlossera i dr. Muellera I i II dio.

Nakon negativnog izvještaja Ministarstva vanjskih poslova o akciji u Londonu, potraga se nastavlja u Ministarstvu finansija u Beču i konačno se jedan od direktora Pomoćnog ureda, August Križ sjetio, da je prije više godina u spisak ormara za konvolute (smotak spisa)¹⁷, zaveden jedan hebrejski rukopis bez broja protokola, samo pod rednim brojem 106 kao *Hebrejski kodex*. Direktor Križ je tvrdio, što je poslije i dokazano, da je taj rukopis, prije više godina pohranjen u ormar za konvolute, identičan rukopisu koji su proučavali prof. Schlosser i dr. Mueller i koji je objavljen 1898. godine. Kako se desilo da je rukopis pohranjen u ormar i da se pored svih potraga nije mogao naći, Križ objašnjava tim što nigdje nije bilo traga da je rukopis vraćen u Ministarstvo. Povratak nije zaveden u protokol. Vjerovatno su, kako kaže Križ, naučnici vratili originalnu *Hagadu* u Ministarstvo, ali nisu dobili potvrdu o povratku, niti je povratak službeno evidentiran, a u ormar za konvolute pohranjen je vjerovatno po naređenju tadašnjeg odjelnog šefa i samo zaveden u Spisak sadržaja ormara za konvolute i to pod brojem 106 kao *Hebrejski kodex*.

Tako je tek 1913. godine pronađena originalna *Hagada*, koja je, kako se navodi u izvještajima Trećeg departmana Zajedničkog ministarstva finansija nestala između 1898. i 1900. godine. Bila je sve to vrijeme u ormaru za konvolute kancelarije Ministarstva, a za to vrijeme su vladini, dvorski i odjelni savjetnici poduzimali potrage i pisali negativne izvještaje o rezultatima potraga (Sedlnitzky, Schattinger, Beigel, Fischl)¹⁸.

¹⁶ ABH, ZMF, 11995 B. H./1913.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Možda se sve to desilo zato što je 1901. godine umro dvorski savjetnik Sedlnitzky, kome su naučnici dr. Schlosser i dr. Mueller, vjerovatno, vratili originalni manuskript i po čijoj je naredbi smješten u ormar za konvolute.

Poslije zahtjeva Zemaljskog muzeja u Sarajevu 1911. godine o povratku *Hagade* sa izvještajem o „možebitnoj” prodaji u Londonu, istraživanje je 1913. godine, uz pojačani angažman Ministarstva vanjskih poslova, prenijeto na Austro-ugarsko poslanstvo u Londonu, da bi tek poslije negativnog odgovora iz Londona i obnovljene potrage u Ministarstvu, zahvaljujući prisjećanju direktora Pomoćnog ureda, rukopis bio pronađen. Pošto je utvrđeno da je taj *Kodeks*, zaveden pod brojem 106 ormara za konvolute, stvarno *Hagada*, koju je Zemaljski muzej otkupio 1894. godine za 150 forinti, vrijedan rukopis srednjeg vijeka, po svojim ilustracijama pravi raritet, određeno je da se pri otpremi u Sarajevo poduzmu posebne mjere opreza. Određena je vrijednost 100.000 K. Pakovanje je preuzeo direktor Pomoćnog ureda Fric Ander sa oficijalom Hublom, isti su lično odnijeli zapečaćeni paket na poštu, sa direktorom pošte popunili otpremnicu sa povratnom potvrdom prijema od strane Zemaljske vlade, a potvrdu o otpremi deponovali u kasu do prispjeća potvrde o prijemu iz Sarajeva. Otprema je izvršena 30. septembra 1913. godine „s oznakom I komad. Rukopis Hagada, posebnom poštom.”¹⁹

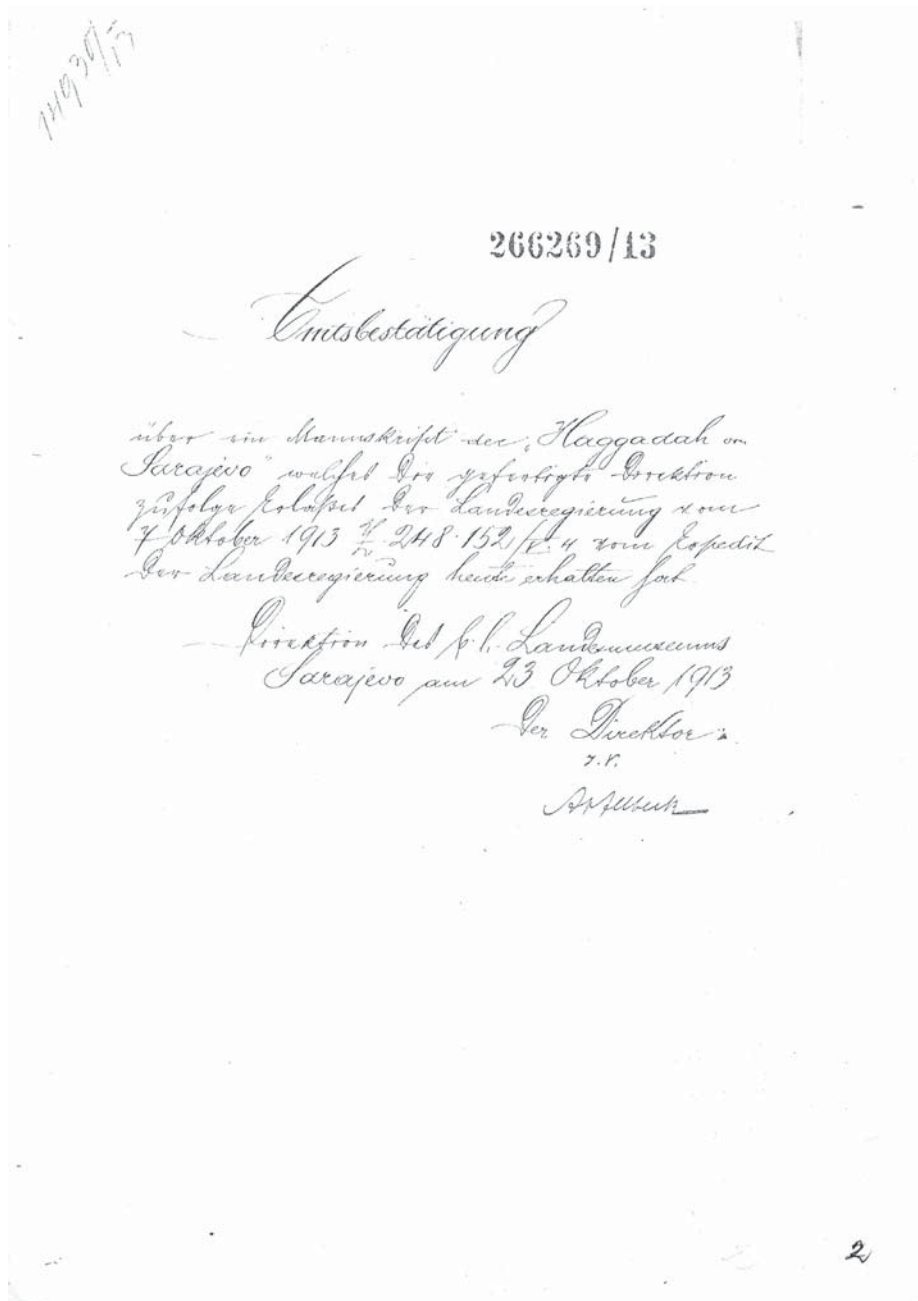
Sedmog oktobra 1913. godine Zemaljska vlada u Sarajevu je primila *Sarajevsku Hagadu* u zapečaćenom paketu i javlja Zajedničkom ministarstvu da ju je uz službenu dostavnicu uputila Zemaljskom muzeju u Sarajevu. Ovaj odgovor zaveden je u Ministarstvu finansija u Beču 12. oktobra 1913. godine.²⁰

Tek 26. oktobra 1913. godine Zemaljska vlada je poslala “Uredovnu potvrdu” Direkcije Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine o prijemu *Sarajevske Hagade*. Potvrda je datirana 23. oktobra 1913. godine, a potpisao je direktor u zamjeni Apfelbeck.²¹ Tako je konačno *Hagada* vraćena vlasniku, Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu, tek 23. oktobra 1913. godine, a odnesena je u Beč 1894. godine, skoro nakon 19 godina. Vjerovatno su je profesori dr. Schlosser i dr. Mueller, kako su i tvrdili, vratili nakon završene naučne obrade i objave publikacije 1898. godine i u Bosansko-hercegovačkom odjeljenju Zajedničkog ministarstva u Beču, bila je pohranjena u registraturi, a da nije provedena propisana procedura pri prijemu. I dok su prebirali sve spise koji su se odnosili na *Hagadu* u nadi da će naći neki trag o prijemu u Ministar-

¹⁹ ABH, ZMF, 11995 B. H./1913.

²⁰ ABH, ZMF, 13895 B. H./1913.

²¹ ABH, ZMF, 14930 B. H./1913.

Potvrda o prijemu Sarajevske Hagade

stvo i smještaju, pisali izjašnjenja i izvještaje, a ponukani glasinama o prodaji, istragu prenijeli preko Ministarstva vanjskih poslova na Poslanstvo u Londonu, *Hagada* im je bila na dohvat ruke u kancelariji Ministarstva odjeljenja za Bosnu i Hercegovinu (tako je objašnjeno u aktu Zajedničkog ministarstva finansija u Beču 11995/B.H./1913. godine). Pronađena je zahvaljujući sjećanju direktora Pomoćnog ureda Odjeljenja za Bosnu i Hercegovinu Zajedničkog ministarstva finansija u Beču.

Arhiv Bosne i Hercegovine u Sarajevu, koji posjeduje ovu dokumentaciju, zajedno sa Jevrejskom opštinom u Sarajevu, 26. marta 2002. godine priredio je izložbu i upoznao javnost sa postojećom dokumentacijom, o kupovini manuskripta, naučnoj obradi, izdanju publikacije sa reprodukcijom originala. Izložba je pored Sarajeva, postavljena u Širokom Brijegu, Mostaru i drugim mjestima.

Cilj ovoga kratkog prikaza je da ukaže na još nekoliko dokumenata koji govore o povratku originalnog manuskripta iz Beča u Sarajevo 1913. godine.

Ova dragocjena originalna rukopisna *Hagada* koju je svijet upoznao 1898. godine preko publikacije dr. Muellera i dr. Schlossera *Sarajevska Hagada* konačno je vraćena pravom vlasniku - Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu 1913. godine.

Oni koji su znali njenu vrijednost, krili su je i premještali i uspjeli su je sačuvati kroz tri rata i četiri promjene vlasti, pa nakon raznih peripetija, kroz sve te decenije, tek je 2. decembra 2002. godine dobila dostojno i osigurano mjesto u Zemaljskom muzeju u Sarajevu, ustanovi kojoj pripada još od 1894. godine. Kao muzejski eksponat izložena je pod posebnim osiguranjem u specijalnoj sef-sobi opremljenom neophodnim sensorima i najmodernijim sigurnosnim uređajima, pa tako u njoj može uživati svaki ljubitelj umjetnosti.

SARAJEVSKA HAGADA, XIV stoljeće, stranica ukrašena inicijalima

SUMMARY

ABOUT VERIFICATION OF THE SARAJEVO HAGADA IN VIENNA (1894-1913)

The Museum of Bosnia and Herzegovina (a.k.a. the Land's Museum) in Sarajevo purchased in 1894 an illustrated manuscript of Hagada, but soon after that the Hagada was transferred to Vienna in order to establish its author and the time and place it had been written. The expert analysis was done by two scientists (Dr Julius Schlosser and Dr David H. Mueller). They informed the public about the existence of Hagada as early as in 1895, and, in 1898, the Court University Library in Vienna printed a publication entitled The Hagada of Sarajevo. From that moment the original Sarajevo Hagada disappeared. In 1911, the Management of the Land's Museum requested to get the original manuscript back, which was followed by an intensive correspondence. Given that the original manuscript could not be tracked down, there were speculation that it was sold to someone in London. After comprehensive search that involved the Ministry of Foreign Affairs, the original was found in a closet in the Ministry of Finance, rolled in a scroll market as "The Hebrew Code". Finally by the end of 1913, it was brought back to Sarajevo. In 2002, after being hidden during several 20th century wars, this manuscript has got a safe and secure place in a special room of the Land's Museum of Sarajevo.

Key words: Sarajevo Hagada, Land's Museum, Joint Ministry of Finance in Vienna

